

Köröttünk város, lábunk alatt föld, fejünk felett angyal

Aknay János életmű-kiállítása

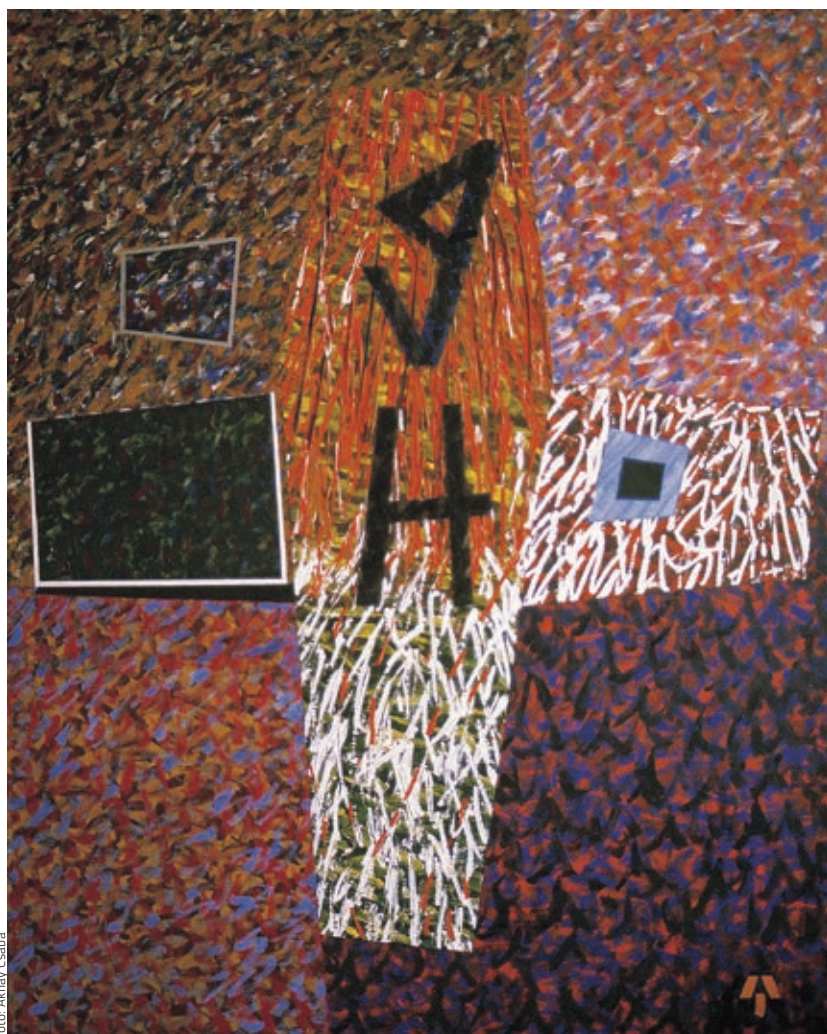
LÁNG ESZTER

REÖK, Szeged, 2019. II. 18. – IV. 28.

A hetvenedik életévét betöltő Aknay János festőművészt köszönti a szegedi Regionális Összművészeti Központ a Reök-palota mindhárom szintjén megrendezett, mintegy 200 művet felsorakoztató, reprezentatív életműtárlattal. Az elegáns épület változatos teremlabirintusa kiválóan alkalmas a nagy méretű munkák bemutatására is.

Aknay művészi pályája, ha leszámítjuk kisképzős időszakát, a 70-es évektől bontakozik ki, amikor többedmagával megalapítja a Vajda Lajos Stúdiót, a maga részéről a geometrikus-konstruktív vonalat képviselve. Életútját a tudatos, módszeres építkezés jellemzi, ennek tanújeleit láthatjuk ezen a nagyszabású tárlaton is. A kiállítás címének – *Égi és földi geometria* – és az épület adottságainak is megfelelően az első emeleten a jellegzetes szentendrei épületelemeket felidéző, mértani elemekből építkező, a szerkezetet hangsúlyozó műveket állították ki, míg a másodikon az „angyalos” képeit – ahol a geometriai elemeket kiegészíti az angyalmotívum –, továbbá néhány szakrális, Jézust ábrázoló kisebb festményt. A földszintet egy-két nagyobb mű, az életutat jelző fontosabb kiállítási plakátok, valamint néhány kvalitásos szitanyomat teszi változatosabbá, a három egymás feletti belső folyosó falát pedig egy-egy impozáns, hatalmas festmény díszíti. Az emeleti ajtókat megnyitották, így a kiállítás mindkét szinten körbejárható. A Zöld Szalonban monitoron a művésszel készített legújabb interjú tekinthető meg.

Feltétlenül szólnunk kell a kurátor, Nátyi Róbert koncepciójáról, melynek egyik fő érdeme az anyag három részre tagolása a téma és az épület adottságainak megfelelően, a másik pedig az, hogy a tárlat nem követi lineárisan az alkotások születését, hanem a művek formavilága, technikája és belső tartalma alapján válogatja és fűzi össze őket ritmikus rendben laza, ám összefüggő egységekké. Tehát régi és újabb képek is együvé kerülnek a téma vagy a struktúra, a szemlélet

AKNAY JÁNOS: *In memoriam I.*, 1986, akril, vászon, 153×120 cm
Ferenczy Múzeum Centrum

azonosságának vagy hasonlóságának megfelelően. Ily módon a rendezés kifogástalannak mondható, általa még jobban szembetűnik Aknay alkotói módszere, a korábbi és a későbbi időszakok szoros kapcsolódása, az egykori témák újragondolása és újra feldolgozása. Valószínűleg ez is hozzájárul ahhoz, hogy már az első

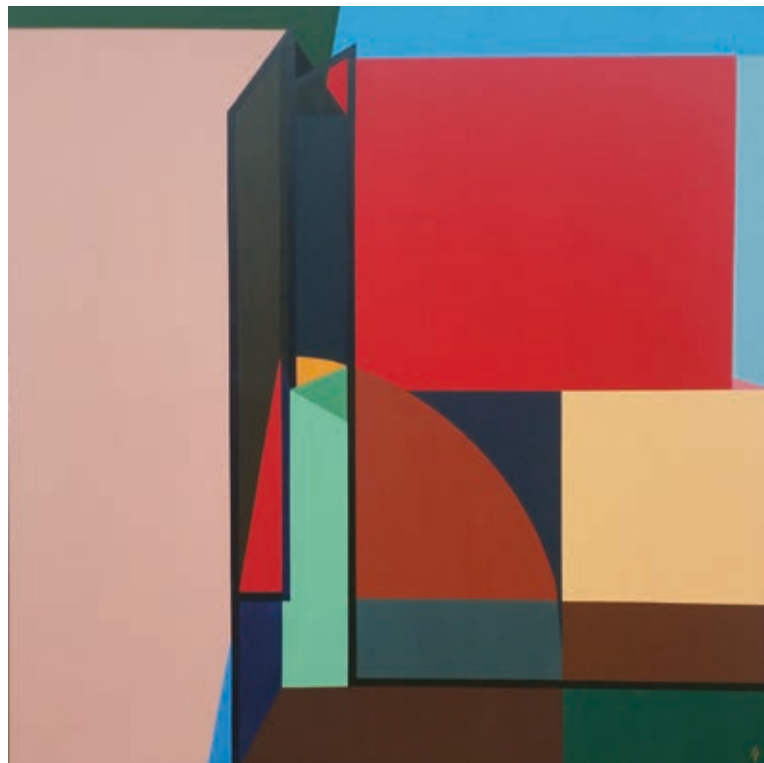

Fotó: Aknay Csaba

AKNAY JÁNOS: *Emlék*, 2017, akril, vászon, 100×80 cm

pillanatban kitűnik a művészi teljesítmény és a kiállítás páratlanul egységes és egyenletesen magas színvonala.

Aknay formavilága, motívumkincse szoros kapcsolatba hozható a szentendrei nagy elődökével – Bálint Endre, Korniss Dezső, Barcsay Jenő, Deim Pál munkásságára gondolok itt elsősorban, s bár főleg csak szemléletileg, Vajda Lajosra és Ámos Imrére. Mind felfogásában, mind motívumkincsében olyan hagyományok folytatója tehát, amelyek a magyar képzőművészet egyik markáns vonulatát jelentik. Aknay izgalmas képfelületeire

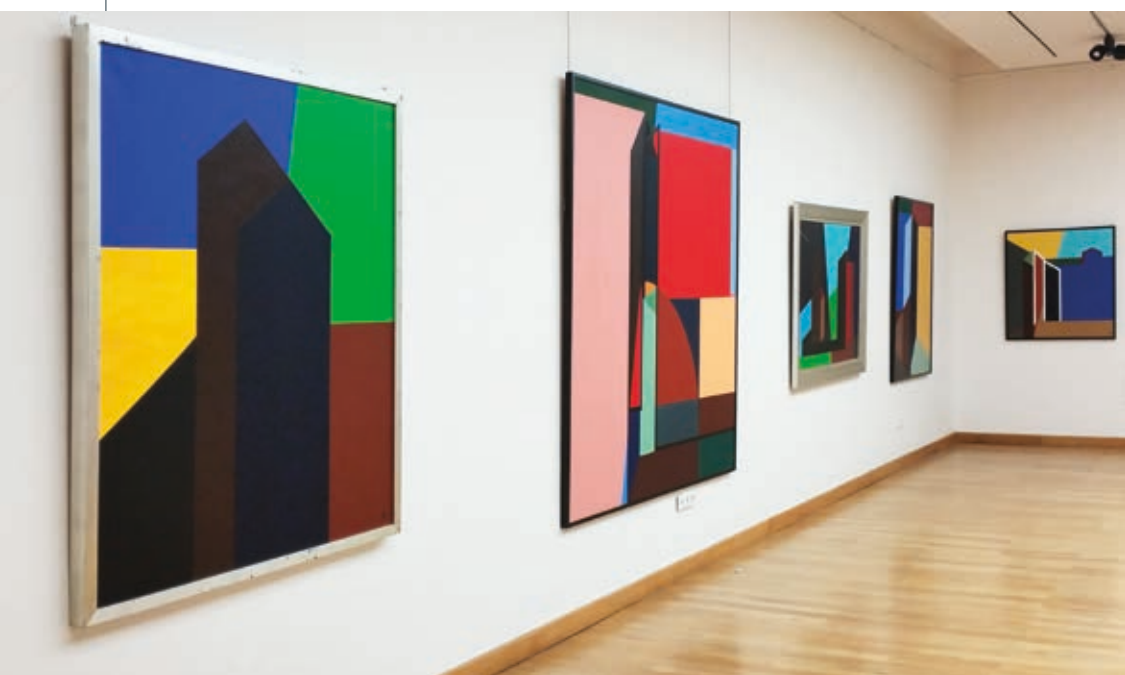
Fotó: Aknay Csaba

AKNAY JÁNOS: *Emlék*, 2018, akril, vászon, 200×200 cm

általában a síkszerűség jellemző, nincs perspektíva, de az átgondolt, jól felépített képi architektúra akár egyetlen elem megmozdításával is képes a teret érzékeltetni a síkban megjelenített, sűrű struktúrában. A térképzés más módon is megtörténhet, például az elemek egymás mögé és mellé helyezésével, továbbá a markáns, bátor, mégis harmonikus színhasználat, színvilág révén (akkor is, ha némelykor az visszafogott, ahogyan a főleg régebbi pasztellmunkáin). Egy-egy élénk kék, piros, sárga vagy okker mező üdévé, vidámmá teszi a kompozíciót. Az ilyen képeknél különösen érdekes megfigyelni, hogy milyen mesterien bänik a képarchitektúrával, hogyan hozza egyensúlyba az élénk szín által elhúzott képet az átellenes mezők méretének növelé-

sével. Kifinomult szín- és kompozíciós látásának köszönhetően Aknaynál minden a helyén van, minden megáll a talpán, biztonságot sugároz, a mértékletes dekorativitás teljes összhangban van a tartalommal, teret engedve a hangulati hatásoknak. Vannak fontos sorozatok az előző két évből (*Viszonyok*, valamint *Emlék* címmel), és egészen friss, ez évi munkák is az anyagban.

A 70-es évek első felének képeit olajjal aláfestett sötét felületekre készíti szárazpasztellel. Apró, egymáshoz simuló vonalkázással, krétanyomokkal tölti be az osztott felületeket, és a visszafogott színvilág mellett az is jellemző, hogy merev

Fotó: REOK – Regionális Összművészeti Központ

Kiállítási enteriőr

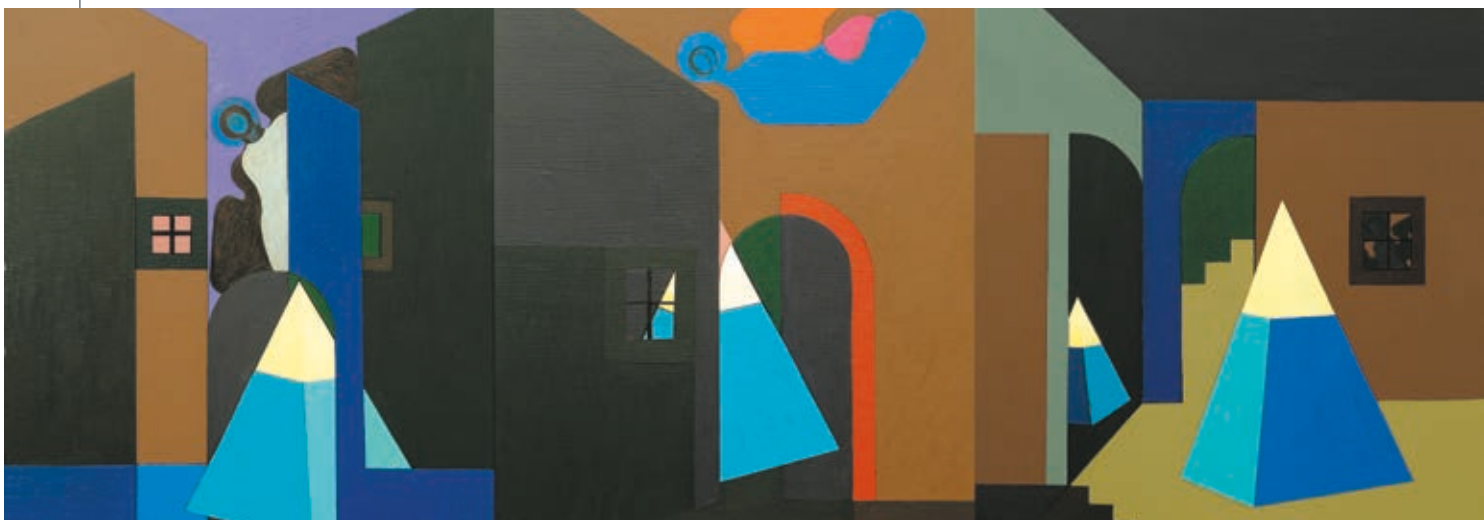
egyenesek által határolt síkokkal ötvöződik a kerekded formavilág. Aknay a 2000-es években ezt a témát is ismét feldolgozza. Külön kis terebben kaptak helyet a sötét kontúrok és a köztük lévő világos mezők ellentétére épülő, grafikai megközelítésű, geometrikus struktúrák. Ezek a monokrómába hajló papírképek együtt akár egy város (Szentendre) sajátos megközelítéseként is felfoghatók, vagy még inkább Aknay személyes, ugyanakkor időtlenséget sugalló várostörténeteként.

Néha „dinamikus szimmetriát” alkalmaz (*Kapcsolat*, diptichon, 2015). Bár a kép hosszanti felezővonalának két oldalán – szerkezeténél fogva – tükörszimmetriáról beszélhetünk, az azonos elemek változatos és eltérő színezése megtöri a reflexiót, és mozgalmassá teszi a nyomatot. Más, szintén a szimmetriára épülő munkáiban a színek változatosága mellett az elemekben való apró eltérések dinamizálják, hozzák mozgásba a képet (*Emlék* 2017, akril, vászon, 100×120 cm). Az utóbbi évek (2016–2019) munkáin a geometriai

más képénél – aprólékosan megmunkált felületeket „ír”, több színnel, apró ecsetvonásokkal vagy „ecsetintésekkel” alakít ki mozgalmassá a mezőket (a *Kitörés* és *A nagy utazás* 1987-ből). Feltűnnek a rovásírás betűi mint jelek, például *A nő* (1987) és a *Kitörés* (1987) című munkákon. Ezekhez további, stílusukban, formavilágukban hasonló képek kapcsolhatók, például a már említett *Születés*, ahol kicsiny, játékos elemek mozgatják meg a képet.

Végül eljut a művész az angyalszárny mint jel(kép) csupa egyenesekkel határolt megfogalmazásához, tehát új módon érkezik vissza az absztrakt geometriához. A szárny ekkor már geometriai jel formáját ölti (például a *Hírnök*, 2011). A repetitívitás néhol dekoratív elemként funkcionál (*Útközben*, 1997).

Világának személyessége az átél, részben követhető életrajzi elemekből, valamint emlékmozzanataiból táplálkozik a városát sajátos élményanyagként, örökösen megújuló inspirációs forrásként felmutató műveinél is – ez valószínűleg felsejlik a látogató számára is. Az angyal különféle elnevezéseket kap (őrangyal, festőangyal, városvédő), de sejtésem szerint sokuk mögött az elvesztett, ártatlan gyermek angyallá,

AKNAY JÁNOS: *Találkozó angyalok (Triptichon)*, 2004, akril, vászon, egyenként 80×60 cm

alakzatokat széles, fehér körvonallal emeli ki, ezzel a művek grafikai jellege, íze, valamint a térbeliség erőteljesebbé válik.

Az angyal témájú képeknél megjelenik a kerekded vagy ovális forma, a fej, a test, a szárnyak is határozottan görbülő vonalakkal, gyakran hullámvonalakkal épülnek fel. A hullámvonal egyébként egész korán feltűnik munkásságában, ahogyan a szentendreiekénél általában is, hiszen ez a város szerkezetéből, az épületelemek sajátosságából kerül be más jellegzetességekkel együtt (például fogazott épületszélek, barokk díszítmények) az ott dolgozó festők képi világába. Aknaynál alkalmazásuk az angyalos képein teljesebbé válik.

Az élet kezdete és a belőle való távozás több műben is megfogalmazódik (*Születés, Angyal érkezik, Útközben*, 1997). *In memoriam I.* (1986) című alkotása úgy kereszt, hogy csak a festőien felvitt színmezők formái elhelyezése utal rá, kis fantáziával akár kitért karként is értelmezhetjük. Itt – és számos

nem evilági, égi lényé válásáról van szó. Ebben az átlenyegülésben teológiai az élet szakralitása is kifejeződik. Aknay az élet folytatódását, egyúttal Isten utáni vágyát és belé vetett bizalmát is kifejezi. Ahogyan egy helyen Wehner Tibor nagyon érzékletesen fogalmaz: „Az angyal Aknay János művészetében a köznapitól, az evilágitól való eltávolodás esélyét, a lelki szférákba, a transzcendens tartományokba való átlépés lehetőségét teremtette meg.”

Az egyes munkák figyelmeztető jelek is lehetnek számunkra: rólunk is szólnak, miközben személyesek. Bár a képekben nincs narratíva, mögöttük talán történetek rejtőznek, amelyekről – a panaszokról, kérdésekről, kételyekről és hitről, a hitbe (ha úgy tetszik, Istenbe) kapaszkodásról – nehéz lenne beszélni. Miképpen arról is, mi marad az ember számára a csalódások, nehézségek, szenvedések, tragédiák szötte életben, szemben a halállal, mi marad Istenen kívül? És ha van öröm, mert nyilván van az is, ki másnak is lehet végső soron megköszönni?